

Prepelica japonská

Coturnix japonica

Temminck et Schlegel, 1849

Prepelica japonská, samička.

Jarabikorodý vták z čeľade kurotvárých *Galliformes* prešiel dlhú cestu storočiami po boku človeka. Najprv očaril ľudí vo svojom mieste výskytu a dlhé veky im robil spoločnosť ako okrasný vták. Neskôr zistili, že môže poskytnúť aj priamy úžitok. Tak sa jeho sláva rozšírila do sveta. Ako plynuli roky a poznanie ľudí rástlo, objavili jeho špecifické vlastnosti, ktoré sa využívajú dodnes v oblasti výživy, výskumov genetiky, medicíny a etológie. Jeho budúcnosť na púti v spoločnosti človeka je už načrtnutá v kozmonautike. Napriek tomu stále u nás zostáva málo známym či skôr exotickým.

Prepelica japonská spolu so svojimi najbližšími príbuznými, ďalšími ôsmimi druhmi (vrátane vyhynutej prepelice novozélandskej *Coturnix novaezelandiae*), tvorí rod *Coturnix*, ktorý je súčasťou „dvadsaťdvarodovej“ podčeľade jarabikorodé *Perdicinae* čeľade bažantovitých *Phasianidae*. Dosahuje dĺžku okolo 18 cm a váži približne 90 g. Dĺžka krídla je pri oboch pohlaviach 9,2 až 10,5 cm a dĺžka chvosta 3,5 až 4,9 cm. Sfarbením a tvarom tela je podobná prepelici poľnej *Coturnix coturnix*, s ktorou bola donedávna spájaná do jedného druhu s

niekoľkými poddruhmi. Ukázalo sa však, že ide o dva druhy s podobnými vlastnosťami, ale tiež so zreteľnými rozdielmi. Je možné, že tvoria tzv. superdruh. Spoločná je ich adaptácia, ktorá im umožňuje lietať na dlhé vzdialenosti, ich dlhé ručné letky. Potom behák bez ostrohy, krátky krovkami zakrytý chvost, kloakálna žľaza a takmer identické operenie. V zajatí sú tieto dva druhy schopné krížiť sa a ich potomstvo je plodné. V prírode však nebolo pozorované kríženie v oblastiach, kde sa vyskytujú sympatricky. Samec má na rozdiel od prepe-

lice poľnej na hlave namiesto čiernych pruhov tmavohnedé a celkové sfarbenie hlavy je červenohnedé. Existujú určité farebné variácie: niektoré jedince majú veľmi tmavé operenie s malým množstvom škvrn alebo bez nich, iné sú zas krémové až belavé s červenohnedými alebo gaštanovými škvrnami na horných častiach tela. Rozdielne sú aj ich hlasové prejavy a samec prepelice japonskej má po skončení obdobia hniezdenia viditeľnú „briadku“.

Prepelica japonská hniezdi vo východnej Ázii, v častiach od severného Mongolska, smerom na severovýchod cez bajkalskú a vitimskú oblasť východne na ostrov Sachalin a južne do Japonska, Kórey a severovýchodnej Číny. Zimuje v oblastiach na juh od stredného Japonska a centrálnej Číny západne cez severozápadné Thajsko a severnú Barmu do Assamu a Bhutánu. Celoročne sa vyskytuje v strednom Japonsku a záznamy z Bangladéša nie sú dôveryhodné, pretože sa tam vyskytuje aj prepelica poľná. Bola introdukovaná na Havajských ostrovoch, v Taliansku a údajne sa občas zatúlala aj na Filipíny a do Kambodže. Jej globálny areál výskytu sa odhaduje na asi tri

milióny km. Odhad veľkosti populácií nebol stanovený, ale všeobecne sa označovala za pomerne bežnú prinajmenšom v častiach jej areálu výskytu. Nebol určený ani vývoj stavov a napriek tomu, že v r. 1994 bol zaznamenaný pokles, nebol predpoklad, aby sa druh priblížil kritériám, podľa ktorých by ich globálny stav mohol byť považovaný za klesajúci. Z týchto dôvodov bola podľa BirdLife International od roku 1988 klasifikovaná ako druh s najmenším ohrozením (LC). Na národnej úrovni bola vedená skôr ako druh s nedostatočnými údajmi o stavoch, ale keďže je poľovným druhom, boli obavy z možného poklesu stavov, okrem iných, aj z dôvodu lovenia. Neskôr vzrástli obavy zo zistených poklesov a v roku 2010 bola preklasifikovaná do kategórie takmer ohrozená (NT). Zaznamenaný úbytok populácií ešte zvýšil potrebu vykonať výskum stavov, populačných trendov a hrozieb pre tento druh, ktoré spočívajú v spomínanom love, v zmenách v pôvodných biotopoch a v posunoch v poľnohospodárskej činnosti.

Prepelica japonská uprednostňuje trávnaté oblasti, napr. na brehoch riek alebo lúky, no tiež poľnohospodársku krajinu, kde ju možno vidieť aj na ryžových poliach. Nie je nemožné zazrieť ju aj na stráňach a suchých úbočiach hôr so zdrojmi vody, teda na vyšších stanovištiach ako prepelicu poľnú. Živí sa rôznymi druhmi semien tráv, vrátane bieleho prosa, a hlavne cez leto v období hniezdenia a vyvážania mláďat, prijíma rôzne druhy hmyzu a jeho larvy, červy a iné malé bezstavovce. Biológia je podobná ako pri prepelici poľnej a niektorí ornitológovia ju stále považujú len za jej poddruh. Tiež je sťahovavá a zimuje v južných krajinách. Prepelica japonská migruje z letovísk vo východnej Ázii na juh do južného Japonska a Kórey, severovýchodnej Indie, Bhutánu, Barmy, Thajska, juhovýchodnej Číny, na Hainan a Tchaj-wan. Tento migračný rozsah pokrýva 400 – 2500 km. V prípade kurotvarého vtáka je to prekvapujúce, pretože kurotvaré nedisponujú vytrvalostnou letovou schopnosťou a tieto

Šesťdňové prepeličatá.

dva druhy prepelíc sú jediné migrujúce druhy z radu kurotvarých.

Biológia rozmnožovania vo voľnej prírode sa dá porovnať s ostatnými prepelicami. Takisto znáša vajce každý deň. Sezóna hniezdenia a veľkosť znášky sa menia podľa miest výskytu a nadmorskej výšky. Začiatok znášky sa väčšinou spája so skorým aprílom a hniezdenie pokračuje až do skorého augusta, niekde je to však obdobie od neskorého mája do augusta až septembra. Veľkosť znášky sa mení od 5 až 8 vajec po 7 až 14. Vajcia sú dlhé 29,7 mm a široké 22 mm a vážia 7 až 8 g. Ich sfarbenie je veľmi variabilné, ale všeobecne sú to rôzne veľké tmavšie škvrny alebo bodky na svetlejšom podklade. Na vajciach sedí iba samica 17 až 20 dní. Predpokladá sa, že kuriatka pohlavne dospievajú a sú schopné páriť sa vo veku piatich týždňov.

Podľa štúdií v zajatí, používa samec až sedem druhov toku a obidve pohlavia až 28 druhov volaní. Majú osvojený aj tok s potravou, keď

samec drží v zobáku červa alebo iný druh obľúbenej potravy a vydáva mäkký krákoravý zvuk. Samica pristupuje k samcovi a odoberá si potravu. Samec sa potom snaží so samicou spáriť. Zaujímavé je, že nie je celkom objasnené, akú rolu hrá pri párení a oplodňovaní vajec penový výlučok proktodeálnej žľazy, ktorou sa vyznačujú obidva tieto druhy prepelíc. Je vypracovaných a skúmaných viac hypotéz, ktoré napríklad predpokladajú využitie tohto výlučku na lepšie oplodnenie počas intenzívnej znášky vajec, na lepšie zabezpečenie distribúcie spermií a na zníženie vnímavosti samice na iného samca.

Vo východnej Ázii má chov prepelíc japonských dlhú tradíciu. Sú zobrazované aj v starých chrámoch. Boli považované za nositeľky pokoja a blahobytu. Našli sa sedemstoročné rukopisy, v ktorých boli záznamy o ich cieľavedomom chove. Z divých sťahovavých prepelíc vznikli vďaka mnohým storočím trvajúceho šľachteniu (hlavne v Číne a Japonsku) domestikované prepelice. Dlhú dobu šľachtitelia pracovali tajne a oddelene a svoje výsledky si strážili. Postupne sa ich chov rozšíril po celej východnej Ázii a v 18. storočí sa najviac chovali v Indii, Kórei a v Japonsku. Najprv boli chované v prútených košíkoch a kŕmené ryžovým šrotom a rybacou múčkou. V súčasnosti sa používajú modernejšie technológie. Na konci 2. sv. vojny sa im začali venovať Američania. Odtiaľ boli dovezené do Talianska. Aj bývalé Československo začalo objavovať ich hospodársky význam a dietetické vlastnosti produktov tohto najmenšieho druhu hydiny. Prvé prepelice boli šľachtené na produkciu vajec, aj keď na začiatku sa im venovali viac len chovatelia exotického vtáctva a bažantov. Dokázateľný rekord bol 480 vajec za rok. Mláďe prepeličky začínali znášať vo veku 30 – 35 dní. Aby sa udržali tieto vlastnosti, bola potrebná prísna selekcia.

Pokračovanie v čísle 6/2014

Text a foto Zdenko Figura

Vajcia prepelíc japonských.

Prepelica japonská (2)

Coturnix japonica Temminck et Schlegel, 1849

Dospelý pár.

Pokračovanie z čísla 5/2014

Ako sa chov rozširoval, začali sa objavovať aj farebné mutácie. Vďaka ich rýchlemu reprodukčnému cyklu sa mutácie ľahko udržali v populácii a začalo sa so šľachtením plemien. Prvá bola na rade mäsová línia, ktorá mala nahradiť, hlavne v Taliansku, európske divé prepelice poľné, ktorých po odchytach stále viac ubúdalo. Väčšina nových plemien bola vyšľachtená v USA a v Anglicku.

Nosivá si zachovala vlastnosti pôvodnej dovezenej formy, ale znáška je nižšia: 280 – 300 vajec ročne s hmotnosťou 8 – 10 g. Hmotnosť samice je 150 g, samca 130 g.

Faraón je mäsové plemeno z USA. Má vyššiu hmotnosť (samica 200 g (max. 285 g) Zanolto uvádza 250 – 300 g, samec 185 g (Zanolto 200 – 250 g), ale dobré ukazovatele aj v znáške (290 – 300 vajec ročne s hmotnosťou 12 g).

Biela (anglická) bola pôvodne sfarbená čisto bielo, ale v praxi sa ukázalo, že jedince

s niekoľkými tmavými škvrnami pier sú vitálnejšie a chovatelia im dávajú prednosť. Toto plemeno je veľké ako faraón a preto vhodné aj na jatočné účely. Znáška je menšia, ale vajcia sú veľké (12 – 13 g). Na úžitkový chov sú veľmi vhodné krížence 1. generácie s faraónom. Nevýhoda bielych je, že pohlavie sa dá rozoznať až v dospelosti.

Mahagónová je melanická mutácia a spôsobuje ťažkosti pri rozoznávaní pohlavia. Podobne ako pri bielych – je to možné len v dospelosti.

Mandžuská bola vyšľachtená na základe žltej (lutino) mutácie. Veľmi pôsobivé plemeno.

Smokingová – dvojfarebná má základnú farbu ako mahagónová, ale spodná časť krku a prsia sú biele. Neustále vznikajú nové farebné variety: napríklad béžová, sivomodrá, strakatá atď. V Taliansku sa šľachtia stále nové typy, napríklad ľahký lietavý typ na športový lov a výcvik poľovných psov. Využíva sa aj hybridizácia s prepelicou poľnou a tieto krížence sa vypúšťajú do poľovných revírov nielen v ďalších európskych krajinách, ale aj v Amerike, Ázii a Austrálii. Táto činnosť však môže mať škodlivý vplyv na pôvodné divé populácie prepelíc.

V súčasnosti sú prepelice japonské úplne domestikované a ich zdomácnenie zašlo tak ďaleko, že sa výrazne vzdialili svojim divým predkom, podobne ako kura domáca. V prípade prepelice japonskej hlavne po biologickej stránke. V chovoch vlastne už ani nenájdeme pôvodné divé formy a z týchto dôvodov je ich chov odlišný od iných druhov prepelíc. Keďže zdomácnená forma si nezachovala pud sedenia na vajciach, využívajú sa rôzne metódy

umelého chovu a odchovu. Zovšeobecniť by sa dali do nasledujúcich zásad. Pri bežnom chove sa odporúča pomer pohlaví jeden samec na štyri až osem samíc, ale pre dosiahnutie najlepšej oplodnenosti násadových vajec by to mal byť pomer 1:3. Liahnutie trvá 17 dní. Počas celej doby inkubácie je potrebná teplota 37,5 °C. Relatívna vlhkosť od 1. do 15. dňa má byť 60 %, 16. deň 60 – 70 % a od 16.5. do 17. dňa 80 – 90 %. Vajcia je potrebné obracať od 3. do 15. dňa každé 2 hodiny, potom sa obracať nesmú. Presvecovanie sa môže vykonať na 7. a 14. deň. Po vyliahnutí sa odporúča dosušiť ich do 24 hodín v liahni. 1. deň po vyliahnutí by mala teplota pod zdrojom dosahovať 40 °C a 35 °C mimo tepelného zdroja. Teplota sa postupne znižuje do 21. dňa na 18 °C.

Malé prepeličky sa zvyčajne krmia kompletnou krmnou zmesou pre mladé prepelice, prípadne sa nahrádza zmesou pre morky a po 21. dni sa odporúča prejsť na zmes pre prepelice v znáške alebo pre úžitkové nosnice. Pohlavne dospievajú vo veku približne 42 dní a telesne vo veku 56 dní. Plemeno faraón znáša približne od 45. dňa života. Pre najlepšie úžitkové ukazovatele sa odporúča zabezpečiť v miestnosti teplotu 18 – 24 °C. Pri teplote pod 17 a nad 24 °C znáška klesá. Svetelný režim má tiež vplyv na znášku a najlepšie výsledky sa dosahujú pri aspoň 12 hodinovom režime svetla. Najintenzívnejšia znáška trvá asi 40 týždňov. Ak sa dodržiava teplotný a svetelný režim, prepelice nepreperujú. Inak prichádza prestávka v znáške 30 – 60 dní a aj po dokonalom preperení je znáška nižšia alebo sa zastaví.

Pri produkcii jatočných prepelíc je optimálny jatočný vek 40 – 45 dní, teda tesne pred začiatkom znášky. Prepelice japonské sú odolné a mnoho chorôb (hlavne vírusových) sa v chove nevyskytuje. Objavujú sa však niektoré parazitické ochorenia: napríklad kokcidióza. Úžitkové prepelice sa dožívajú asi dvoch rokov. Samičky žijú kratšie, samce dlhšie. Najdlhší dosiahnutý vek v zajatí bol 6 rokov. Zrejme išlo

Dvojtýždňové prepelíčatá.

o prirodzený systém chovu s rešpektovaním biologických potrieb vtákov (rozмноžovanie, regenerácia a preperovanie, zimovanie).

Vajčkam prepelíc sa pripisujú pozitívne účinky pri chorobách srdca a ciev, zažívacieho a vylučovacieho traktu a posilňujúci vplyv na imunitný systém. Obsahujú vyššie množstvá aminokyselín, vitamínov a minerálov ako vajcia slepačie. Ich mäso má tiež cenné diétne vlastnosti a považuje sa za pochúťku.

Prepelica japonská sa vďaka krátkemu reprodukčnému cyklu a vďaka zdomácneniu začala využívať aj ako laboratórne zviera. Samozrejme hlavne ako modelové zviera pre aviárne druhy a hydinu pri výskumoch v oblastiach výživy, etológie, fyziológie, dedičnosti, medicíny (konkrétne patológie, embryológie, onkológie, virológie), ale aj v oblasti poľnohospodárstva pri skúmaní toxických vplyvov pesticídov.

Text a foto Zdenko Figura

Prepelica japonská, samec.

Prepelice japonské, mutácia sivomodrú.

Zdroje:

- časopis Chovatel, (Livio Zanotto), ČR
- časopis Chovatel' (Ing. J. Baumgartner, CSc., VÚH Ivanka pri Dunaji, Milan Cauner)
- Encyklopédia drobnochovateľa – Ing. Vladimír Malík a kol., Príroda
- www.greenfarm.sk
- University of Michigan, Museum of Zoology
- www.animaldiversity.ummz.umich.edu
- www.strombergsschickens.com
- wikipédia
- Pheasants, Partridges and Grouse, S. Madge and P. McGowan, University of Nebraska
- www.prepelicky.tym.sk
- Handbook of the Birds of the World; J. del Hoyo, A. Elliot, J. Sargatal; Lynx Edicions
- BirdLife International